

KU KOMU PÔJDEM, PANE... SMEROVANIE MARTINSKÉHO EVANJELICKÉHO A. V. ZBORU V ROKOCH 1990 AŽ 2010

Jela Borcovanová

Píše sa rok 1990 a Evanjelický cirkevný zbor v Martine má 445 rokov, cirkevníkov okolo 3 tisíc a pani farárku Zuzana Štanclovú, ktorá v máji 1989 odovdela. Nečakane zomrel jej manžel Ján, martinský evanjelický farár. Po novembri 1989 bol čas na veľké zmeny – koniec vládnutia jednej strany, komunistickej a možnosť pokračovať v ideáloch obnovy spoločnosti po druhej svetovej vojne. Farárka je na množstvo práce sama, bez kaplána, iba s neúnavným zborom presbyterov, ktorí chcú zmenu... najmä tú pretrhnutú, duchovnú. Prejdime krátko storočiami, aby sa sme čo-to dozvedeli o predkoch.

Mesto Martin malo až do polovice 20. storočia pomenovanie Turčiansky Svätý Martin. Rozprestiera sa v severnej časti Turčianskej kotliny, uzavretej z východu pohorím Veľká Fatra, na západe ju chráni Malá Fatra a na severe rieka Turiec vteká do rieky Váh, ktorá tečie spod Nízkych Tatier celým Liptovom. Poeticky sa celé územie dodnes nazýva Turčianskou záhradkou. Slovenské obyvateľstvo, ktoré tu našlo svoje útočisko aj po zániku prvého vlastného štátu, Veľkej Moravy, dlho odolávalo vonkajším, ale aj vnútorným nepriateľom. Chránené horami nevpustilo do kotliny cudzích neslovenských osadníkov, ale cestou, ktorá spájala Baltické more s Jadranským morom, známa ako Jantárová cesta, bolo otvorené novým poznaniam a vedomostiam. Túto povahovú črtu si obyvateľstvo udržalo aj v nasledujúcich storočiach.

Kresťanský kostol Svätého Martina dal v 13. storočí pomenovanie malej osade v strede regiónu, ktorá vyrástla na malé mesto s kráľovskými výsadami. Od začiatku 16. storočia sa mesto dostávalo do nekonečných sporov s rodinou Révaiovcov, ktorí boli dedičnými županmi. Révaiovcí prišli do Turca na pozvanie cisárskeho rodu Habsburgovcov, keď ich pôvodné sídla v Srieame na Balkáne obsadila Osmanská ríša. František Révai, napriek nesúhlasu Habsburgovcov ako hlavných rekatolizátorov v Európe, udržoval písomný kontakt s Martinom Lutherom – chcel bližšie vysvetlenie ako chápať sviatosť Večere Pánovej. V 17. storočí samotní grófi Révaiovcí rekatolizovali.

Začiatky martinského evanjelického cirkevného zboru sa datujú do roku 1545. V roku 1610 sa v Žiline konala synoda, ktorá dala oficiálne základy evanjelickej cirkvi v Uhorsku a napomohla jej budovaniu na strednom a západnom Slovensku

Rekatolizácia v najmenšej stolici bývalého Uhorského kráľovstva, ktoré utrpelo zdrvivú porážku od sultána Sulejmana a jeho vojska pri Moháči v auguste v roku 1526, nemala veľký úspech. Turčania sa zapájali do šľachtických povstaní proti Habsburgovcom. Tieto nachádzali podporu hlavne medzi početnou nižšou šľachtou, zemanmi, kvôli sľubom, že povstalci ochránia reformáciu. Nesúhlas s nekonečnou vojnou a biedou skoro dvoch storočí vyvrcholil v roku 1707, keď na sneme v Onóde zástupcovia Turčianskej stolice vystúpili proti ďalšiemu pokračovaniu zbedačovania krajiny a boli za mierové rokovania znepriatelených strán. Turčania, podžupan Kryštof Okolicsányi a stoličný notár Melchior Rakovský sa nedočkali pomoci od Rákociho a jeho maďarsky orientovaných prívržencov a obaja boli popravení. Pre Turčiansku stolicu to znamenalo na niekoľko rokov stratu všetkých práv.

Od začiatku vzniku evanjelického zboru v Martine bolo mešťanmi podporované školstvo. Desiatky obetavých učiteľov vychovali v priebehu storočí tisíce vzdelaných mladých mužov. Desiatky z nich pokračovali vo vzdelávaní sa ako budúci učители a farári napríklad vo Wittenbergu v Nemecku. Celý Turiec si postupne vychoval vlastnú inteligenciu v duchu evanjelickom a slovenskom. Bolo známe, že aj martinskí remeselníci dobre ovládali latinčinu, ktorá bola hlavnou rečou Európy celé stáročia.

Starý gotický kostol sv. Martina im slúžil iba niekoľko desaťročí, museli ho vrátiť rímsko-katolíckemu zboru v Martine. Ťažké pre nich bolo obdobie protireformácie v 17. storočí. Na bohoslužby skoro 75 rokov chodili do najbližšieho dreveného artikulárneho kostola v Necpaloch pešo alebo bohatší na kočoch.

Vieru a lásku k Bohu však utužovali na domácich bohoslužbách, kde nechýbali domáci „pismáci“, vzdelanci. S reformáciou a možnosťou čítať Bibliu, preloženú do češtiny a vytlačenú v Kraliciach na Morave, sa rozšírila túžba mať vzdelaného aspoň jedného člena v rodine, ktorý by dokázal čítať a vysvetľovať Božie slovo. Mnohí si ešte pamätáme na starších v našich rodinách, ktorí ako „pismáci“ čítali z Biblie a vzdelávali ostatných. Nedelňé poludnia bývali hlavne v evanjelických domácnostiach plné spevu, čítania z Biblie a modlitieb.

Z kňazov, ktorí pôsobili v Turčianskom Svätom Martine, treba pripomenúť aspoň niektorých.

Po roku 1781 po vydaní Tolerančného patentu cisárom Jozefom II. sa podarilo v Turčianskom Svätom Martine obnoviť evanjelický zbor augsburského vierovyznania, zvoliť si vlastného farára a postaviť kostol.

Ondrej Plachý bol známy ako martinský osvietenský farár, turčiansky senior, reformátor miestneho školstva, spisovateľ, prekladateľ, publicista. Napríklad počas pôsobenia farára Ondreja Plachého sa v roku 1784 za pár mesiacov - od mája do novembra - podarilo cirkevníkom svojpomocne postaviť vlastný kostol na konci mestečka.

Po 20 rokoch pôsobenia však odišiel z Turčianskeho Svätého Martina pre svoju zlú finančnú situáciu. Bolo to asi vinou vlastných cirkevníkov, ktorí síce zvládli ťažké časy rekatolizácie, či veľké dlžoby po častých požiaroch mestečka. Jeho obnova a bieda ich priveľmi vyčerpávali, a tak nie vždy chápali potreby svojho kazateľa, aby ich milodary boli štedrejšie.

Ďalšou výraznou osobnosťou 19. storočia bol farár Jozef Horváth, ktorý v Martine pôsobil 60 rokov. Martinskí cirkevníci boli známi svojimi vysokými požiadavkami na kňaza. Po vypočutí kázní medzi budúcim básnikom a farárom Andrejom Braxatorisom - Sládkovičom a Jozefom Horváthom si vyvolili Horvátha. Prišli roky revolúcie a Horvátha v októbri 1848 udal maďarským vojakom vlastný veriaci. Veď každý máme svojho Judáša! Nasledovalo väzenie a oslobodenie slovenským hurbanovským vojskom. Ani farár, ani ďalší Martinčania, ktorí boli nejako zapojení do revolúcie, nezabudli na svoje miesto v prebúdajúcom sa národnom živote. V júni 1861 pod lipami, ktoré vysadil pri škole ich učiteľ, starý otec spisovateľa Janka Kalinčiaka, sa konalo prvé celoslovenské stretnutie, Memorandum národa slovenského. Je paradoxné, že o dva roky kvalitný záznam o konaní memoranda spísal zo 6 zápisníc už spomínaný Andrej Sládkovič. Toto stretnutie dalo pomenovanie aj miestu pred kostolom a evanjelickou školou, domáci aj návštevníci ho dodnes poznajú ako Memorandové námestie. V roku 1863 prišiel do martinského zboru ako druhý farár, ale zároveň aj ako superintendent, Karol Kuzmány. Tri roky bol aj prvým veľmi aktívnym podpredsedom Matice slovenskej. Po jeho nečakanej smrti v auguste 1866 sa nižšieho slovenského patronátneho evanjelického gymnázia ujal Viliam Paulíny Tóth. Nebol kňazom, ale bol známou výraznou osobnosťou prebúdajúceho sa slovenského národa. Po zatvorení gymnázia a Matice slovenskej v roku 1875 Evanjelický a. v. zbor v Turčianskom Svätom Martine prebral na seba mnoho povinností, ktoré úzko súviseli so samotnou existenciou a prežitím slovenského národa. Mnohí presbyteri nerezignovali ani v období tvrdej maďarizácie - pomaďarčovania slovenského národa - na činnosť v prospech vlastného národa. Verili, že keď evanjelici vlastnými silami prežili tvrdú rekatolizáciu, tak zvládnu aj maďarizáciu. Veľa budúcich osobností sa v 19. storočí prisťahovalo z rôznych oblastí Slovenska do Martina, lebo tu sa im akosi ľahšie a radostnejšie žilo. Aj keď mestečko bolo malé, provinčné, chudobné, ale slovenské a hlavne evanjelické.

Deň 28. október 1918 sa zapísal do povedomia mnohých obyvateľov ako Deň Deklarácie slovenského národa, ktorou sa Slováci, opäť v Turčianskom Svätom Martine, prihlásili k vzniku Československa po skončení Prvej svetovej vojny a po rozpade štátu Rakúsko-Uhorska.

Ďalším významným farárom, pokračovateľom Jozefa Horvátha, sa stal Otto Škrovina. Bol milovaným martinským farárom a turčianskym seniorom. Svojho sna, aby bol Martin hlavným mestom Slovenska, sa nedožil. Ako sa nedožili ani nasledujúce generácie... Turčiansky Svätý Martin však naďalej zohrával

významnú pozíciu v rámci Československa. Vzniklo množstvo rôznych spolkov a organizácií na pôde tohto historického mestečka, ktoré niektorí nazývali „aj mestom na hore“.

Kaplánom pri O. Škrovinovi a neskôr po jeho smrti farárom v predvojnovom období, ale i počas II. svetovej vojny, bol Jozef Bučko. Mnohí starí Martinčania si spomínajú na svojho výborného farára, o ktorom by sme mohli povedať, že bol aj múdрым staviteľom. Podieľal na dostavaní veľkej fary a zborového domu, ktorý mal dve divadelné sály. Divadlo a spev mali trvalé miesto v živote cirkevného zboru a mesta. Pomáhali mu 3 kapláni, ktorí si na neho s úctou spomínali. Farár J. Bučko nesúhlasil s fašistickým štátom, bol na strane Slovenské národného povstania a po jeho porážke sa dostal do väzenia. Odmietol použiť pri kontrole falošnú legitimáciu na cudzie meno. Bol by si možno zachránil život, ktorý v máji 1945 tragicky skončil v koncentračnom tábore v Ebensee. Ale on, ktorý veril v Pána Ježiša Krista a jeho obeť na kríži za nás hriešnych, bol by šťastný, keby sa klamstvom zachránil?

Ďalším nezabudnuteľným farárom v Martine (mesto už bolo bez pomenovania Turčiansky Svätý) bol Ľudovít Vajdička. Snažil sa pokračovať v práci svojho predchodcu: budovy boli dostavané, mládež naučená chodiť do kostola, bohatá cirkevná činnosť pokračovala, starostlivosť o opustených starých ľudí bola zabezpečená v starobinci. V známej a slávnej martinskej nemocnici pomáhali sestričky – diakonisy, v nemocnici bývali pravidelne nedeľné služby Božie. Vedť bolo treba zahojiť bolesti a smútky po vojne modlitbou, slovom Božím, láskou... Hovorievalo sa: Človek mieni, Pán Boh mení. Obrátilo sa poradie a začal meniť človek!!!

Po roku 1948 medzi hlavné úlohy nových mocipánov určite patrilo zmeniť charakter a štruktúru obyvateľstva v Martine. Z malého mesta, ktoré malo nad desať tisíc obyvateľov, chceli spraviť centrum strojárského priemyslu. Nie sú ľudia? Žiaden problém – staré neúčinné martinské rody, drobní živnostníci a remeselníci, sa vystahujú do vysídlených nemeckých dedín na Horný Turiec, alebo ak majú vyššie vzdelanie, možno sami odídu do iných miest. Kto ich nahradí? Už Stalin presídľoval v Sovietskom Rusku celé národy, tak prečo chudobných gazdov, robotníkov z katolíckych Kysúc, Oravy a Liptova nezavolať do Martina? Ponúknuť im prácu, bývanie a ich deťom dobré vzdelanie a neskôr aj prácu v strojárňach. Za nimi prídu inžinieri z celej republiky. Ak v meste ostanú niektorí vzdelaní veriaci, napríklad zamestnaní v Matici slovenskej, treba ich obviniť z buržoázneho nacionalizmu. Každý sa zľakne a málokto sa ich zastane. Vedť buržoázny nacionalizmus treba čo najskôr nahradiť internacionalizmom... Najväčším problémom boli veriaci učitelia. Treba im pohroziť, že ich deti sa nedostanú do škôl, nevybudujú si kariéru a ich nahradia noví, poslušnejší učitelia, nezaťaženi nevyriešenou náboženskou otázkou.

Patrím do generácie, ktorá ešte na ľudovej škole chodila priamo v škole na vyučovanie náboženstva. Po zákaze vyučovať náboženstvo v školách ma rodičia dali na predkonfirmačnú prípravu. Ľudovít Vajdička už mal za sebou väzenie, chorobu a bol nezamestnaný. Strach sa dostával do martinských domácností. Vedť keď mohli odstaviť farára, ja budem len malým čriepkom v mozaike... Po konfirmácii koncom 60. rokov už málokto z nás chodil na mládež. Vedť by ho neprijali na strednú školu. Skoro v každej rodine už mali takúto skúsenosť. Chceš ísť na vysokú školu, zabudni, že si kresťan. Najťažšie roky boli v rámci normalizácie po roku 1968. Príchod vojsk Varšavskej zmluvy a časté prepúšťanie z práce aj pravoverných komunistov, ak s ich príchodom nesúhlasili. Ťažký život pre manželský farársky pár Štancl'ovcov. Prázdny kostol sa naplnil iba na výročité sviatky, a aj vtedy striehli udavači. Kde sa vzali? Práca s deťmi a mládežou bola kontrolovaná, aby náhodou nebola protištátna. Málokto vydržal. V tých rokoch, keď som nechcela raz ísť do kostola, opýtala som sa svojej mamičky, prečo chodí do kostola. Snáď nie je chorá? Hanbím sa za to ešte aj dnes! Mladosť neospravedlňuje naše zlyhania. Budovanie socializmu trvalo neuveriteľných 40 rokov a pár mesiacov - od februára 1948 do novembra 1989. Čo v nás a či z nás niečo ostalo?

Rok 1989 a dva nasledujúce boli pre sestru farárku Štancl'ovú pomerne náročné, lebo na množstvo prác bola sama, bez kaplána. Deti vyučovala náboženstvo priamo na fare, a potrebovali ju tiež konfirmandi pri príprave na skúšky pred konfirmáciou. Z novej generácie stredoškôľakov niekoľkých pripravovala na štúdium teológie. Chýbali a stále chýbajú učitelia náboženstva...

Zborový dom celé desaťročia patril strojárňam ako kultúrny dom. Skoro každú sobotu sa ozýval v blízkosti kostola a fary spev a krik podnapitých zabávajúcich sa. Aj cez pôst. Našťastie javisko vo veľkej sále slúžilo divadelníkom - ochotníkom a v malej sále pripravovali svoje predstavenia pre deti bábkoherci. Dom bol koncom 80. rokov zrekonštruovaný, spravená bola nová elektroinštalácia, ozvučenie. Vo veľkej sále opäť bývali tanečné zábavy a rôzne spoločenské podujatia. V rámci reštitúcie ho však chcela cirkev získať naspäť pre vlastnú prácu. Bolo nepochopiteľné, ako mohli osvetľovači, zvukári a iní kultúrni pracovníci spraviť niečo také barbarské ako poškodiť interiér domu, ktorý im roky slúžil!!! Vytrhali zo steny elektrické káble, odniesli reflektory a priestory sály ostali nefunkčné. Rozčuľovali sa, že to bolo vybudované a opravené za socialistické „naše“ peniaze, a teraz to chce cirkev naspäť! Nikto z nich asi nebol zo starých martinských rodín, a tak sa nemali od koho dozvedieť, že zborový dom vybudovali za vlastné peniaze v čase vojny cirkevníci. V socializme bolo poštátnenie majetku, ktorý patril niekomu inému, úplne samozrejmé. V tom čase sa o súkromnom alebo cirkevnom majetku nesmeli ani hovoriť. Nie ešte nejaký vlastníť... Presbyteri sa museli poskladať a z ich milodarov boli naspäť zakúpené stoličky do veľkej sály. Za celé dlhé roky využívania zborového domu ako kultúrneho domu v Martine však nikto ani nezaplátil ani nepoďakoval.

Po dlhších zdravotných problémoch sestry farárky sa presbyterstvo rozhodlo pozvať do Martina za farára Jána Bohdana Hroboňa, ktorý pôsobil v Hanušovciach nad Topľou. Ako sám spomínal, nebyť dlhého vytrvalého modlitebného zápasu v Martine, asi by nebol prišiel. Na východe zanechal dobre rozbehnutý cirkevný zbor, ale aj množstvo začatej práce na poli duchovnom aj hospodárskom. Jeho matka Anna bola od Starkov z Martina a ako malý chlapec tu pred jej smrťou aj žil. Možno toto bol jeden z dôvodov jeho príchodu.

Ako môžeme čítať v jeho kňazskej správe za necelé tri mesiace v roku 1993 bol z niektorých vecí veľmi sklamaný, až šokovaný. „Lahostajnosť, ba až odpor k cirkvi, zapustili v tomto meste hlboké korene.“ /citát zo: Správa kňaza za r. 1993 – ev. a .v. cirkevný zbor v Martine. Podáva J. B. Hroboň, ev. farár/

Zo správy sa ďalej dozvedáme, akým nemilým prekvapením bol preňho prudký pokles veriacich v Martine za posledné roky a tiež málo žiakov, ktorí chodili na náboženstvo. Ďalej sa iba ťažko vyrovnával so schátralou budovou bývalého evanjelického gymnázia, ktorá bola pre zbor neúnosným bremenom. Nemilo ho prekvapil aj schátralý stav ďalších cirkevných budov. Príjemným prekvapením bol ale kostol a jeho vybavenie, tiež ochota viacerých cirkevníkov hľadať stratených a priviesť ich naspäť. Postupne sa kostol začal zaplňať a zvýšila sa nedeľná návštevnosť na službách Božích doobeda aj večer. Služby Božie začali byť početnejšie navštevované aj na filiách v Dražkovciach, Diakovej a na Bystričke. Po krátkej dobe sa začali upravovať aj finančné problémy. Vytvorila sa príjemná bratsko-sesterská atmosféra a ľudia začali mať záujem tiež o odborné prednášky a srdečne vítali prichádzajúcich hostí.

Sny a vízie, ktoré mal brat farár o martinskom evanjelickom zbore pred svojím príchodom, musel korigovať a v modlitbách poručiť do Božích rúk. Postupne musel naučiť cirkevníkov zaujímať sa o svoj zbor, aby spoločenstvo veriacich prevládlo nad individualizmom.

Čo bolo potrebné opäť vzkriesiť k životu alebo ako pokračovať v prerušenej práci?

Obohatiť nedeľné služby Božie v Martine a na každej filii slúžiť aspoň 1x do mesiaca.

Slúžiť každú nedeľu v nemocnici.

Nájsť nové formy duchovného obohatenia na večeriach, modlitebné chvíle mali byť súčasťou každej biblickej hodiny.

Pravidelne pokračovať v biblických hodinách – vo štvrtok večer dospelí, pre mládež – piatok večer a v sobotu dorast.

Pozývať aspoň raz do mesiaca mladé rodiny na rozhovor o kresťanskom učení a živote.

Nájsť nových učiteľov náboženstva a venovať sa ich vzdelávaniu.

Pokračovať v nedeľných detských službách Božích.

Vychovávať konfirmandov.

Pomáhať dirigentovi Jánovi Žingorovi pri vedení spevokolu.

Pripravovať dospelých na krst a konfirmáciu.

Pripravovať snúbencov na svadobný obrad – v mnohých prípadoch najskôr na krst a konfirmáciu.
Cez prázdniny organizovať detské a mládežnícke tábory.
A množstvo ďalšej každodennej práce, ktorá pomáhala zboru mocnieť.
Ale hlavne modliť sa a prosiť!!!

K práci farára mu pribudlo aj množstvo administratívnej práce. Na návrh J. B. Hroboňa sa všetci zainteresovaní zriekli na určité obdobie ofier, aby mohla byť prijatá administratívna pracovníčka Katarína Plížová, neskôr bola platená z iných fondov.
Presbyterstvo muselo v krátkom čase zvládnuť povinnosti spojené s príchodom nového farára, ďalej hospodársky výbor navrhol ako čo najskôr zvládnuť problémy s vykurovaním fary, kostola, zborového domu a ako pokračovať s rekonštrukciou bývalého evanjelického gymnázia.
Bratovi farárovi pomáhali v začiatkoch teológovia M. Emšijevičová službami v nemocnici, Martin Chalúпка a jeho mladší syn Ľudovít Hroboň.

Nasledujúci rok 1994 bol už oveľa bohatší na duchovný život. Novoročný modlitebný týždeň ukončilo spoločné stretnutie s veriacimi z Rímsko-katolíckeho zboru v Martine, ktoré bude postupne patriť ku každoročným pravidelným aktivitám a neskôr bude obohatené o vystúpenia spevokolov. Cirkevný zbor mal v pláne a s pomocou teológov aj začal s domácimi službami Božími v rodine Tkáčovcov. Od septembra začal vychádzať zborový časopis Martinský evanjelik, ktorý má vnútro-zborový misijný charakter a pravidelne vychádza 6x do roka, alebo trikrát ako dvojčíslo. Po rokoch násilnej izolácie sa so zahraničím podarilo nadviazať kontakty s evanjelickými cirkevnými zbormi v Gothe v Nemecku, Hoogoveene v Holandsku, skontaktovať sa so zborom v Prahe na Vinohradoch a obnoviť stretávanie sa so zborom v Českom Tešíne. Aj po skoro 20 rokoch a výmene farárov cirkevné zbory naďalej udržiavajú kontakty. Aj keď sú v mnohých prípadoch krehké, treba sa naďalej modliť za našich bratov a sestry v cudzine.

Na zborovom konvente nastala zmena v presbyterstve, brat dozorca Martin Kuriš sa vzdal svojej funkcie a nahradil ho Ján Žingor.

Dňa 28. júna 1994 sa na pôde Matice slovenskej konal odborný seminár Hroboňovci v slovenskej kultúre. Hroboňovci sú naširoko-ďaleko výnimočnou rodinou, v ktorej už bez prerušenia v 6. generácii sú farári v službe. Obnovená spolupráca s Maticou slovenskou pokračuje do súčasnosti. Pravidelne začiatkom júla bývajú spoločné slávnostné Bohoslužby na Memorandovom námestí a začiatkom augusta slávnostné služby Božie v kostole na pamiatku založenia prvej celoslovenskej inštitúcie Matice slovenskej /4. 8. 1863/ v Turčianskom Svätom Martine.

Dňa 22. 10. 1994 bola slávnostná inštalácia brata farára Ján Bohdana Hroboňa v Evanjelickom a. v. cirkevnom zbore v Martine, ktorá bola veľkým príslubom na oživenie duchovného života v meste.

Ešte pred adventom sa konala v nedeľu po 11. novembri slávnosť na pamiatku postavenia a vysvätenia evanjelického kostola v Martine v roku 1784.

Rok 1995 bol pamätným rokom – konali sa oslavy 450 rokov od založenia Evanjelického a. v. cirkevného zboru v Turčianskom Svätom Martine. Výstava z dejín zboru bola obohatená množstvom dokumentov od cirkevníkov, vyšlo mimoriadne číslo Martinského evanjelika, historické pohľadnice a pamätná medaila. Vedecké sympóziu bolo o histórii evanjelictva a slávnych evanjelikoch v Turčianskom Svätom Martine. Celoročná práca v zbore bola bohatá na rôzne aktivity – pravidelne sa stretávala mládež a dorast, bohatý program mávali aj menšie pracovné skupinky. Darilo sa aj mládežníckemu spevokolu. Po dlhých desaťročiach obnovil svoju činnosť divadelný krúžok, ktorý sa v lete prvý raz zúčastnil na Gorazdovom Močenku - festivale duchovných divadelných hier v Močenku pri Nitre. Na sídlisku Sever začali bývať pravidelné nedeľné ranné služby Božie. Po hlavných nedeľných Bohoslužbách býva pravidelne v kostole prisluhovaná Večera Pánova.

Rok 1995 bol bohatý nielen na návštevy zo zahraničia, ale i návštevy našich cirkevníkov v zahraničí. Navštívili spolu s bratmi katolíkmi autobusom cirkevné zbory v meste Hoogoveene v Holandsku a tiež menšia skupinka bola v Nemecku v Gothe.

Na podporu evanjelického života v Martine a na okolí bola založená nadácia Karola Kuzmányho, ktorý bol v Martine 3 roky farárom a superintendentom evanjelickej cirkvi.

V roku 1996 sa podarilo zorganizovať 2 letné mládežnícke tábory a špeciálne týždenné sústredenie divadelnej skupiny pod vedením profesionálov. V zbere začal pracovať špeciálny ženský krúžok šikovných rúk, v ktorom sa sestry venujú nielen ručným prácam, ale obnovujú a prehľbujú si tiež vedomosti z Biblie, modlia sa a ak treba pomáhajú pri rôznych činnostiach. Ich krásne výšivky, košele pre mužov v spevokole, ale aj blúzky pre kantorku a speváčky a mnohé vzácne ručné práce sú už dlhodobo súčasťou darov nášho zboru host'om. Spoločenstvo, ktoré si zaslúži byť chválené, je vzorom ako nebyť sám, ale hľadať a nachádzať živého Boha. V Martine bolo aj prvé stretnutie zástupcov Turčianskeho a Liptovsko-oravského seniorátu pri zakladaní Združenia evanjelickej inteligencie, ktoré sídli v našom meste. V obnovennej materskej škole sa spolu s Obecným úradom v Ďanovej podarilo dať do užívania malé Evanjelizačné a rekreačné stredisko, ktoré bude vhodné pre potreby zboru pri príprave letných táborov pre deti a mládežníkov, alebo sústredenia spevokolov. V roku 1996 sa podarilo získať naspäť do vlastníctva bývalú evanjelickú školu na Memorandovom námestí oproti fare. Po rekonštrukcii bude patriť do komplexu Biblickej školy. Kontakty so zahraničím sa rozšírili o zbory aj jednotlivcov v Nórsku, Švédsku, Bielorusku a prostredníctvom budúcej Biblickej školy aj so zborní v USA.

Medzi zaujímavé podujatia zboru patrilo netradičný fašiangový večer pod názvom Radostný večer martinských evanjelikov, kde pri hudbe, tanci, hovorení aj spievaní slove sa stretlo viac ako 100 cirkevníkov. Pripomenulo mi to rozprávanie mojej mamičky, keď sa ako mladé dievčatá v nedeľu popoludní schádzali v zborovej sieni na fare a spolu s kaplánom sa učili tancovať a spoločenskému správaniu. Škoda, že Radostný večer mal len niekoľko repríz. Veď treba sa nielen spolu modliť, ale aj radovať sa.

Obnova zlikvidovaného martinského evanjelického školstva začala až v roku 1998 založením Biblickej školy, ktorá slúži do súčasnosti na vzdelávanie laikov a budúcich spolupracovníkov v cirkevných zboroch. Jej prví absolventi mali možnosť pokračovať v štúdiu a venovať sa diakonii, ktorá našim zborom už dlhé desaťročia chýba. V Martine sa s obnovenou zborovou diakoniou začalo v roku 1999.

Nezabudnuteľnou pre účastníkov bola aj pešia púť z Martina do Nepčál 15. mája 1999. Išli cestou, ktorou chodievali martinskí evanjelici v nedeľu na služby Božie do Nepčál, do dreveného artikularného kostola, keď svoj vlastný kostol si ešte nemohli postaviť. Pršalo a dážď nám pripomenul, že nielen v slnečné dni máme chváliť Boha. V roku 1999 požiadal o odchod do starobného dôchodku brat farár Ján Bohdan Hroboň. V roku 2000 bude ešte pokračovať v svojej práci, ale v lete 2001 plánuje odísť.

Duchovná práca je bez konca, lebo vyžaduje veľa času a úsilia, lásky k spoluveriacim. Pozitívnym faktom pre cirkevný zbor bola skutočnosť, že v roku 2000 sa začali stavebné práce na obnove starej budovy bývalého slovenského evanjelického gymnázia v Martine, ktoré je Národnou kultúrnou pamiatkou. Ďalšie financovanie rekonštrukcie prevzala Biblická škola.

Dňa 1. septembra 2001 vystriedal zborového farára Jána Bohdana Hroboňa jeho syn Ján, farár z Bratislavy, ktorý prišiel na pozvanie cirkevného zboru. Ján Bohdan Hroboň prebral svojou veľkou charizmou a láskou martinský zbor z dlhoročnej letargie, cirkevníkov učil otvoriť srdcia Bohu. V jednu svätodušnú nedeľu kráčal kostolom k oltáru. Otočil sa pred oltárom, ale neprivil ani nepozdravil. Spýtal sa vážnym hlasom: - A čo, niekto umrel? Celý kostol sa začudovane pozrel. - Dnes je slávnosť zoslania Ducha svätého. A Boží Duch je radosť... Všetci s úľavou vydýchli a mnohí sa zasmiali.

Ťažká práca mu uberala sily, ktoré chcel venovať prednáškam o Starej Zmluve v Biblickej škole. Do zboru chcel niekoho, kto bude vedieť pracovať s mladými. A jeho synovi sa v Bratislave pracovať s mladými darilo.

Postupne nastal v zbere útlm - starší pomaly odchádzajú do večnosti, stredná generácia chýba, študenti sa po skončení škôl domov nevracajú - chýbajú vedúci mládeže a dorastu. Je menšia návštevnosť aj na nedeľných službách Božích a klesá tiež záujem rodičov o detskú besiedku. Aj kostol opäť potrebuje obnovu fasády. Veľa sa očakáva od spolupráce s Biblickou školou a založenia Evanjelickej základnej školy v Martine. Vyučovať na EZŠ sa začalo až v septembri 2004 v zborovom dome, ktorý upravili pre malých školákov. Ďalšie misijné projekty bolo potrebné vymyslieť a realizovať. V roku 2003 odišiel z kaplánskeho

miesta brat Andrej Kacián, ktorý išiel učiť na plný úväzok do BŠ. V roku 2004 kaplánka Katarína Suchá má povinnosti ako seniorálna kaplánka a na miesto zborového kaplána prichádza vypomôcť Ján Bohdan Hroboň. V rokoch 2004 – 2005 hlavnou úlohou v cirkevnom zbore je vnútorná a vonkajšia misia. V januári 2006 zomrel Ján Bohdan Hroboň. Ostalo po ňom prázdno, chýba dobrý kazateľ a radca.

Rodinné služby Božie v spolupráci s EZŠ sa podieľali na zozbieraní finančnej pomoci pre Malawi. O veľké zborové stretnutia je ale postupne menší záujem ako o stretávania sa v menších skupinkách. Medzi vyhľadávané patria stretnutia spevokolov Turca a napríklad aj satelitné evanjelizácie Pro Christ. V cirkvi sa objavuje nový problém, ktorý má vplyv na činnosť mnohých zborov. Kaplánov začína byť nedostatok... Na podnet brata farára Jána Hroboňa sa presbyterstvo párkrát vracia k problematike, či by nebolo lepšie namiesto 2 kaplánov mať v zbore radšej 2 farárov s rozdielnymi kompetenciami.

V roku 2007 vo februári mládežníci z Južnej Kórei pripravili zaujímavý denný tábor pre konfirmandov a dorast. Do popredia sa dostáva záujem o misiu a mladí zo zboru spolu s pracovníkmi BŠ odchádzajú na svoju prvú misiu na Ukrajinu do Novogradovky.

V zbore sa darí spevokolu, ale aj mladým hudobníkom a spevákmi. V roku 2009 prichádza do zboru nový farár, Milan Kubík, ktorý bol farárom v Blatnici a vypomáhal ako teológ v Martine.

V roku 2010 bol hlavným martinským farárom Ján Hroboň. V spolupráci s farárom Milanom Kubíkom sa začalo ďalšie smerovanie zboru. Naďalej spolupracujú s Biblickou školou pri organizovaní Letných biblických táborov, kde zaznieva aj angličtina, deti z Evanjelickej základnej školy sa stávajú so svojimi vystúpeniami v kostole súčasťou mnohých služieb Božích. Návštevnosť pomaly narastá a práca s deťmi a mládežou je stále tou najdôležitejšou.

Ak v roku 1945 sa do zboru hlásilo okolo 6 až 7 tisíc veriacich a bohoslužby v nedeľu navštevovalo okolo 700 ľudí, stav po nežnej revolúcii bol celkom iný. V roku 1991 sa štatistom v Martine prihlásilo skoro desať tisíc evanjelikov, ale počet v cirkevnom zbore sa nezvýšil. V roku 1993 pri príchode farára Jána Bohdana Hroboňa bol počet duší v zbore 3 206.

Po každoročnom vyhodnotení vyzbieraného príspevku na cirkevníka, sa zisťuje, že podľa týchto kritérií sa počet neustále znižuje, aj keď príjmy radikálne neklesajú. Brat farár J. B. Hroboň po dohode s presbyterstvom navrhol neposielat' cirkevníkom poštové poukážky na zaplatenie príspevku. Ved' pre mnohých to bola za posledné desaťročia iba formálna povinnosť. Na farský úrad v mnohých prípadoch prišli ako neznámi napríklad pri vybavovaní pohrebov svojich blízkych. Je smutné, že v mnohých prípadoch ostávajú kostolné lavice prázdne, nikto z rodiny namiesto starej mamy alebo otca do kostola už nechodí.

V priebehu 20 rokov počet cirkevníkov evidovaných v kartotéke zboru neustále klesá, z necelých troch tisíc zapísaných v roku 2010 iba necelé dve tisícky prispeli formou príspevku na potreby cirkevného zboru.

Prečo sa nám nedarí oslovovať stovky ľudí, ktorí blúdžia po svete bez Pána?

Chýbajú učiteľia! Dobrý učiteľia! Starí „pismáci“ v rodinách vymreli. Málokde počuť v nedeľu popoludní zaznievať nábožný spev. A je veľká konkurencia ponuky – to tvrdia tí, ktorí nechodia do kostola.

Našli sa noví ľudia, ktorí začali učiť náboženstvo, ale ich príprave sme asi všetci venovali málo pozornosti, alebo nedostatočne sme sa za nich aj seba modlili.

Je potrebné poznať históriu zboru alebo rodu?

Koho to už dnes zaujíma. Múzeá našej pamäti sú často prázdne. Zabudli sme, že 40 rokov je dlhý čas a viac ako 2 generácie vyrastali bez Boha v rodinách aj v školách.

Ján Bohdan Hroboň nemal rád štatistiky a spočítavanie veriacich v kostole. A nielen podľa neho je dôležitá kvantita, ale kvalita našej viery.

Plniť vízie múdrych je veľmi náročné.

Potešilo by ho určite, že náš kostol sa opäť zaľudňuje. Pomaly za deťmi zo Základnej evanjelickej školy prichádzajú do kostola aj ich rodičia, nielen iba starí rodičia, ktorí boli v Bohu vychovaní. Je množstvo nových aktivít, ktoré treba ponúknuť mladej generácii, ale najskôr sa my starší musíme naučiť hovoriť o Bohu, o Ježišovi Kristovi, o Jeho obeti za nás. Potrebuje aj my dobrých učiteľov, aby sme mohli učiť...

K aktivitám, ktoré sa prebudili k životu s príchodom Jána Bohdana Hroboňa postupne pribúdajú ďalšie. Bohu vďaka!

Ochraňuj ma, Bože, k tebe sa utiekam!
Hovorím Hospodinovi: Ty si môj Pán!
Bez teba niet šťastia pre mňa.
/Ž 16, 1-2/

Použitá literatúra:

Až potiaľto pomáhal nám Hospodin, 1545 - 1995.

Zborník prednášok a vystúpení z jubilejného sympózia k 450. výročiu založenia martinského ev. a. v. cirkevného zboru. 15.9.1995. Evanjelický a. v. cirkevný zbor Martin, 1996.

Výročné správy farárov z rokov 1993 – 2010, Evanjelický a. v. cirkevný zbor Martin.

Archív FÚ Martin

Biblia. Slovenský ekumenický preklad bez deuterokánonických kníh
Slovenská biblická spoločnosť 2008